

ОТНОВО ЗА РОМАНА „ДУНАВСКИЯТ ЛОДКАР“ ОТ ЖУЛ ВЕРН И БЪЛГАРСКАТА СЛЕДА В НЕГО

Не е за вярване, но в сайта на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ) е поместено следното рекламno съобщение: „Фототипното издание на романа „Дунавският лодкар“ от Жул Верн е осъществено **по първия му превод, направен от Петър Дачев**, един от най-модерните български художници от 30-те години на XX в., за чиято преводаческа работа се знае малко. Изданието се посвещава на предстоящата 120-годишнина от паметта на писателя и е **повод Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ да припомни ангажираността на този световно известен автор с български исторически събития.**” (болд, И.А.) [1]. Този текст озадачава с факта, че рекламните му послания са **твърде далеч от истината:**

- **Жул Верн не е авторът** на романа „Дунавският лодкар“;
- **първият превод на български език** на романа „Дунавският лодкар“ е публикуван **през 1932 г., а не през 1943 г.;**
- **първият преводач** на романа „Дунавският лодкар“ **на български език е Константин Пенчев**, а не Петър Дачев.

Корица на новото издание 2024 г. -

https://www.nationallibrary.bg/www/wp-content/uploads/2024/08/DL_COVER.jpg

По-подробни обосновки за новото издание на „Дунавския лодкар“ (2024 г.) са публикувани

- като „Издателски бележки“ в новото издание на романа [2] и
- от Яница Радева – специалист в НБКМ, в солидното научно списание „Издател“ [3].

Освен това, новото издание на споменатия роман съдържа и обширен, но **БЕЗКРИТИЧЕН** предговор на проф. д-р Евдокия Борисова [4]. Този предговор е публикуван вече два пъти още през 2019 г. [5], [6] и след пет години (през 2024 г.) авторката го предлага само с **несъществени козметични** промени, без да отчита появилите се междувременно публикации по историята на романа. Формално погледнато, авторката е похвалила в обширна бележка под черта първата ми статия по темата – от

30 май 2018 г. [7], и почтено съобщава, че разглеждам „споровете за авторството на романа” [4, с. VI]. **Без никакъв критичен анализ на аргументите** по този съществен въпрос тя обявява следното си озадачаващо съждение: „**За познавачите на Жул Верн, а и за колебаещите се** относно истинското авторство на романа, **преработен** след смъртта на Верн през 1905 г. от неговия син Мишел” (болд, И.А.) [4, с. VI]. Сиреч, читател, който не споделя мнението, че Жул Верн е автор на романа „Дунавски лодкар”, не е негов познавач и е безсмислено да спори с познавачи като проф. д-р Е. Борисова.

Като отчитам историографската оценка на проф. д-р Е. Борисова относно романа „Дунавският лодкар”, не бих си позволил да си въобразявам, че съм познавач на Жул Верн, но пък не съм и „колебаещ се”. Дръзвам обаче да се определя като **трезвомислещ** читател, който не се доверява на безкритични познавачи и предпочита да се запознае с повече мнения, преди да си състави собствено. Поради това освен разгледаната от проф. д-р Е. Борисова моя статия от 30 май 2018 г., публикувах още три статии, които съдържат и немалко неизвестни за познавачите на Ж. Верн в българската литература сведения [8], [9], [10]. Безсмислено е да досаждам на читателите с преразказ на общо над 30 стр. мои писания и затова тук ще засегна само четири основни въпроса.

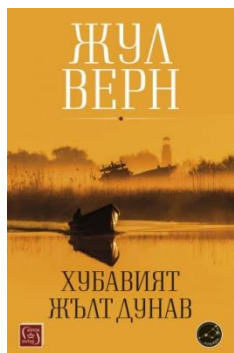
КОЙ Е АВТОРЪТ НА РОМАНИТЕ „ДУНАВСКИЯТ ЛОДКАР” И „ХУБАВИЯТ ЖЪЛТ ДУНАВ”

Преди всичко две уточнения.

Първо. Според проф. д-р Е. Борисова, „през 1901 г., излиза роман на Жул Верн със заглавие „Le Beau Danube jaune” („Хубавият жълт Дунав”), който ще бъде в опосредствена връзка с „Le Pilot de Danube”¹.” [4, с. 1], [11]. Заради това смущаващо твърдение правих допълнително проучване за публикуването на първото издание на романа „Хубавият жълт Дунав” и не успях да открия негово издание от 1901 г. нито в периодиката, нито като книга на френски език. Ето няколко съвсем кратки събития за историята на издаването му във Франция и у нас:

- оригиналният ръкопис на романа на Ж. Верн „Хубавият жълт Дунав” е открит 1978 г. от италианския автор Пиеро Гондоло делла Рива;
- първото френско издание на „Хубавият жълт Дунав” се появява през 1988 г.;

- първото кратко съобщение в българската литература за историята на романа е поместено в сайта „Морски вестник” на 30 май 2018 г. [7, с. 6-8], т.е. **30 години** след първото френско издание;

<https://iztok-zapad.eu/image/cache/catalog/books/hubaviat-jult-dunav-650x1000.jpg>

- на български език романът е издаден през **2021 г.** от издателството „Изток-Запад” [12].

Доколкото проф. д-р Е. Борисова не предлага сравнителен анализ на текстовете на двата романа на български език – „Дунавският лодкар” от **Мишел Верн (1932 г.)** и „Хубавият жълт Дунав” от **Жул Верн (2021 г.)**, и като познавач на Жул Верн не споменава нито дума за тези издания, оставам с впечатление, че тя няма представа за съществуването им.

Второ. Според гореспоменатите „Издателски бележки”, НБКМ „съхранява и двете издания, излизали на български език под заглавието „Дунавски лодкар” [...]. Второто издание излиза близо половин век по-късно, в зората на демокрация” [2, с. 161]. Очевидно НБКМ като второ българско издание приема книгата „Дунавският лодкар” от 1991 г. [13]. Публикувал съм обаче съществуването на още две издания:

- **Верн, Жул.** Пилотът по Дунава. Превод на К.[онстантин] Пенчев от деветото издание на оригинала. Пълният текст е поместен във вестник „Търговско-промишлен глас” през периода 6 септ. – 5 дек. 1932 г. [14];

<https://knizhen-pazar.net/books/115/11558/1155856.jpg?size=21535>

- **Верн, Жул.** Произшествия по Дунава. Прев. от оригинала. Петър Данчев. София, Книгопечат, 1946. 166 с. [7, с.с. 2 и 10, т. 19].

А сега за авторството. Според проф. д-р Е. Борисова, „романите „Хубавият жълт Дунав” и „Дунавският лодкар” излизат **в съавторство: Мишел и Жул Верн**” (болд, И.А.). И това нейно твърдение, било „напълно обяснимо” въз основа на „безпощадните условия в договора с литературното издателство на Пиер Жул Херцел” [4, с. X]. Звучи внушително, стига да беше подкрепено с препратка към източник. При всичкото ми уважение към авторката, това страховито уверение противоречи напълно на практиката. Например:

а) досега в интернет не са публикувани сведения **по света** за поне един от тези два романа, който да е издаден в обявеното от проф. д-р Е. Борисова **съавторство**;

б) измайстореният от **Мишел Верн** ръкопис на романа „Le Pilot du Danube” е издаван до наши дни само с авторство на Жул Верн, защото с това име той положително се продава по-добре в сравнение с името на сина му;

Мишел Верн (1861 – 1925 г.) –

https://fr.wikipedia.org/wiki/Michel_Verne

в) междуременно обаче силно впечатление прави фактът, че в статията за романа „Le Pilot du Danube”, поместена във френската версия на Уикипедия, вече приемат, че авторите му са „Жул Верн и **Мишел Верн**” (болд, И.А.) [16]. Ще си позволя да прогнозирам, че след време на титулната страница ще фигурира само името на истинския автор – **Мишел Верн**. Впрочем, в руската версия на Уикипедия като автор съобщават **само сина** на Ж. Верн [17], а още преди четвърт век Джон Хенли – журналист на британския всекидневник „Гардиън” (представител за Европа със седалище в Париж), пише следното за първото френско издание на „Хубавият жълт Дунав”: „най-накрая се появи във френските книжарници вчера, както авторът го е написал – въпреки че читателите може да предпочетат **подправената** версия. Le beau Danube jaune, който авторът на „Около света за осемдесет дни“ завършва през 1901 г., е **напълно пренаписан от сина на Верн, Мишел**, години по-късно в това, което

издателството Editions de L'Archipel нарече „една от най-големите измами в литературната история“ (болд, И.А.) [18].

г) сравнителният анализ на текста на двата романа категорично доказва **съществената разлика в сюжета, главния герой и в значителна част от персонажа, респ. българската тема в съдържанието:**

- романът на Мишел Верн „Дунавският лодкар“ е за Априлското въстание, но романът на Жул Верн „Хубавият жълт Дунав“ (ХЖД) е **всъщност художествен пътеводител и справочник за риболова по река Дунав**. В него (ХЖД) дори между редовете няма информация, въз основа на която да се твърди, че „фабулата на романа се свежда предимно до пренасяне на оръжие по Дунава за България“, както твърди известния историк проф. д-р Йоно Митев още през 1995 г. за „Дунавският лодкар“ [19, с. 93]. Нещо повече, сведенията за България в романа на Ж. Верн (ХЖД) са твърде оскъдни и за разлика от „Дунавският лодкар“ на Мишел Верн нямат нищо общо с национално-освободителната борба. Тъй като русенски автори охотно спекулират с мита, като как Жул Верн бил писал за Русе, вместо текста на **Мишел Верн** от 1908 г. тук цитирам текста на **Жул Верн** от първото българско издание на „Хубавият жълт Дунав“ (2021 г.):

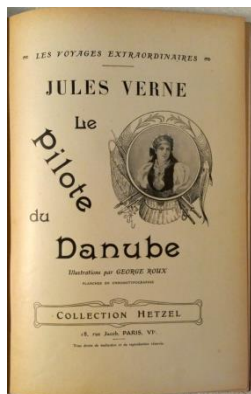
„Русчук се намира на десния бряг на реката и има тридесет хиляди жители. Част е от провинция Силистра и следователно от Европейска Турция. Седалище е на гръцки владика. Градът е построен лошо, поддържан е зле, а волските коли едва минават по тесни улици. Повечето къщи са глинени. Има много кафенета, складове, покрити пазари, където се продават платове, вълнени изделия, плодове, лули, тютюн и всякакви билки и лекове. Над града се издига крепост, а тук-там се виждат минарета на синагоги и джамии. Единствената сграда, достойна за внимание, е дворецът на губернатора.“ [12, с. 168].

Съмнявам се, че трезвомислещ български читател въз основа на този текст или на който и да е ред от романа на Жул Верн „Хубавият жълт Дунав“ ще приеме, че великият френски фантаст е писал за Априлското въстание и за това, видите ли, бил вдъхновен от „Под игото“ на Иван Вазов. Друг е въпросът, че подобни тълкувания могат да бъдат инспирирани от романа „Дунавският лодкар“ на М. Верн;

- **главният герой** на романа „Дунавският лодкар“ от М. Верн е **българинът** Стефан Ладков, но главният герой в романа „Хубавият жълт Дунав“ от Ж. Верн е **унгарецът** Илия Круш – простосмъртен рибар. Освен това в „Дунавския лодкар“ има и други българи, докато в „Хубавия жълт Дунав“ има **само един** – Йоанис, на **когото** Жул Верн отрежда ролята на

невзрачен член на Международната комисия, организираща състезанието за риболов (споменат съвсем бегло само два пъти).

ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕВОДИ НА РОМАНА „LE PILOTE DU DANUBE”

Титулната страница на първото френско издание на „Le Pilote du Danube” (1908 г.) – https://pictures.abebooks.com/inventory/31055825796_5.jpg

Издателството на НБКМ и проф. д-р Е. Борисова приемат, че първото българско издание на романа „Le Pilote du Danube” е през 1943 г., първият преводач е Петър Дачев и към 2024 г. този роман е издаден на български език само два пъти. Що се отнася до качеството на превода, все пак е похвално, че издателството съвсем бегло отбелязва следните факти:

- през 1943 г. П. Дачев увеличава броя на абзаците и разделя една от главите на две. Това е установено при сравнение с текста на превода от 1991 г., защото „Националната библиотека не притежава френското издание от 1908 г., нито някои от по-късните преиздания на романа” [2, с. 161]. Оригиналното първо френско издание е недостъпно и в интернет, но пък в конкретния случай би могло да се ползва и **пълният текст на френското издание от 1920 г.** [20];

- „Нямаме яснота по кое френско издание са работили преводачите (на изданията 1943 и 1991 г., И. А.)” [2, с. 161]. За съжаление, това е често срещано явление при нашенските издатели, а нерядко не се отбелязва и от какъв език е преводът.

В конкретния случай обаче **изобщо не се засяга изключително важния въпрос за пълнотата на превода**. Разгледах, макар и накратко, съществения въпрос за преводи на романите на Жул Верн на български език още през 2018 г. [21], а конкретно за „Дунавския лодкар” – през 2020 г. [10, с. 6-8]. Тогава сравнително подробно представих състоянието на преводите на най-популярния в България роман на Жул Верн – „Капитан Немо”. За тази цел публикувах сравнителен анализ по два показателя (пълнота на превода и качество на преведения текст) на:

- най-издавания български превод, дело на изтъкнатия преводач от френски език Константин Константинов (1890–1970 г.). Първото издание на този превод е направено през 1955 г. и към 2018 г. от него са публикувани общо 8 (осем) стереотипни издания. За анализ ползвах изданието от 1991 г. [22];

- превода от 2007 г., дело на преводачката Гургана Иванова [23].

База за сравнението бяха: електронна версия на френския текст, висококвалифициран съвременен английски превод с изключително богат справочен апарат (400 подробни бележки) от 1998 г. и съвременна версия на немски превод [21, с. 4]. Изрично уточнявам, че не коментирах художествените качества на превода, а разглеждах изключително въпроси, свързани с адекватност на превода от гледище на техническата терминология, историята на науката и техниката и морската история.

При това почтено признавам, че съм завършил средно образование през 1960 г. и по онова време в неезиковите гимназии се изучаваха само два западни езика – френски и немски. Сиреч, разчитах само на **силно избледнелите** си школки знания по френски език.

<https://enthusiast.bg/bg/enthusiast-books/dvadeset-hiliadi-levgi-pod-vodata>

Няма да преразказвам **ИЗОБИЛИЕТО ОТ ГРУБИ ПРЕВОДАЧЕСКИ ГРЕШКИ** (в областта на научно-техническата лексика), които съм доказал с подробни аргументи (вкл. чертежи) и при необходимост – с препратки към източници. Не по-малко неприятен е и фактът, че преводачът (К. К.) не е направил пълен превод и не е посочил къде и защо е съкращавал текста на романа. Чест прави на софийското издателство „Ентусиаст”, че през 2022 г. най-после зарадва българските читатели с **допълнен и поправен** превод на великия френски роман [24].

Що се отнася до романа „Дунавският лодкар”, през юни 2018 г. съобщих, че в изданието от 1991 г. са **съкратени значителни** части от френския оригинал, без това да е означено по някакъв начин в българския текст. Освен това **преводачът се е намесвал в оригиналния авторски текст**, като части от него са обобщавани и преразказвани със собствени (на преводача) изразни средства. [8, с. 6-7]. През 2020 г., когато съобщих за неизвестния в **историческата** литература превод на романа от 1932 г.,

публикувах сравнителен анализ на обема на четирите български превода [10, с. 6-8], а сега прилагам тези данни, сравнени и с френско издание от 1920 г.

Година на публикуването	1920 фр. оригинал	1932	1943	1946	1991
Обем на физическите страници	347	71 вестн. стр.	160	166	106
Обем в стандартни страници (1800 зн.)	262	242	157	163	149

Очевидно е, че най-вероятно първото българско издание на романа „Дуавски лодкар” – 1932 г. (тогава озаглавен „Пилотът на Дунава”) е пълно, т.е. **преводачът Константин Пенчев не е съкращавал текстове**. Преди това той е превел и:

Верн, Жюл. Михаил Строгов. Роман. Прев. от ориг. К. Пенчев. София, книгоизд. Право, [1928]. 336 с.;

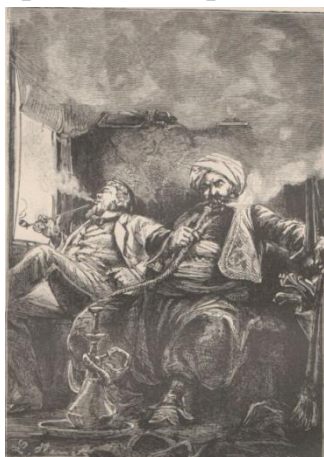
Верн, Жюл. Приключенията на трима руси и на трима англичани в Южна Африка. Роман. Прев. от ориг. К. Пенчев. София, Право, [1928]. 208 с.

КОЙ ВСЕ ПАК Е ПЪРВИЯТ РОМАН НА ЖУЛ ВЕРН, В КОЙТО СПОМЕНАВА НЕЩО ЗА БЪЛГАРИЯ

Жул Верн не е автор на романа „Le Pilote du Danube” (1908 г.), но **приживе** наистина е споменавал в творчеството си България, макар и не във връзка с Априлското въстание. Това е **романът „Упоритият Керабан”**, чието **първо френско издание** се появява през **1883 г.** В българската литература той е отбелязан не по-късно от май 2004 г., когато в българската версия на Уикипедия е публикувана за пръв път статия за Жул Верн и в нея романът е споменат **само** със заглавието „Вироглавият Керабан” (1883 г.) [25]. Три години по-късно Българската телеграфна агенция (БТА) накратко съобщава, че в това произведение именитият автор разказва за пътешествието на богатия константинополски търговец Керабан около Черно море, като минава „по крайбрежието на Румелия, България и Румъния, за да стигне до руската граница” [26]. През 2011 г. варненският сайт „Moreto.net” предлага интересната новина, че Варна става част от круизен маршрут по романа на Жул Верн „Упоритият

Керабан” [27]. На следващата година варненският сайт „Градско списание” публикува много интересна информация за френския журналист, писател и географ по образование Силвен Тесон, който предприема пътешествие около Черно море по маршрута на Керабан. В България прави проучвания и лични срещи в района „от Камчия до Калиакра, преминавайки през село Българево и гагаузката му общност, Варна, курорта „Св. св. Константин и Елена“, Кабакум и други места”, след което заминава за Румъния [28].

Междувременно обаче българските познавачи и почитатели на Жул Верн продължават упорито да разпространяват и доизмислят мита за това, като как през 1908 г. във Франция издали книга на великия фантаст, в която той разказвал за Априлското въстание, но не изследват и не популяризират факта, че той през 1883 г. наистина е писал, макар и бегло, за България. Това е тема за отделно и обективно разглеждане, но тук представям съвсем накратко българската част от романа, като ползвам предимно първото му немско издание от 1887 г. [29].

Ян ван Митен (отляво) и Керабан (отдясно) в пощенска карета на път за Източна Румелия и Княжество България (илюстрация от с.57 на първото френско издание на романа „Упоритият Керабан” от Жул Верн, изд. 1883 г.) – <https://gallica.bnf.fr/view3if/ga/ark:/12148/bpt6k6580508n/f67>

Нидерландският търговец на тютюн Ян ван Митен, заедно с камериера си Бруно, пристига от Ротердам в Константинопол за среща със своя съдружник Керабан – своенравен турчин, който не обича новостите в живота като влак, параход и телеграф, предпочита и старомодното облекло (например продължава да носи тюрбан за разлика от младотурците, които предпочитат фесовете). Турчинът решава да заведе гостенина си на вечеря в дома си, който е в Скутари (Юскудар) – отвъд Босфора, в азиатската част на града. Тъкмо да преминат там, турските власти налагат обаче данък върху всички плавателни съдове, които могат да се използват за преминаване през пролива. Данъкът е нищожен, но Керабан се ядосва,

отказва да го плати и решава да заведе гостите си в Скутари, като обиколят с пощенска карета Черно море, т.е. да изминат около 700 левги по крайбрежието. А има и още едно условие на турския търговец – цялата черноморска обиколка трябва да се извърши за не повече от шест седмици, защото Керабан трябва да пристигне навреме за сватбата на своя племенник, който трябва да се ожени преди младоженката да навърши седемнадесет години, за да може тя да наследи 100 000 турски лири.

Пощенската карета на Керабан потегля от европейската част на Константинопол към Къркклисе (днес Лозенград) и там пренощуват. На следващия ден отпътуват за Карабунар (вилает Одрин), навлизат в Източна Румелия и „едва късно вечерта пристигат в село Бургас до едноименния залив” [29, с. 61]. Тук преспиват в примитивен подслон, на следващия ден до обед минават през Айтос и вечерта пристигат в Провадия. Там пренощуват и продължават на север през Добруджа, нощуват в каретата и на следващия ден сутринта пресичат българо-румънската граница [29, с. 65].

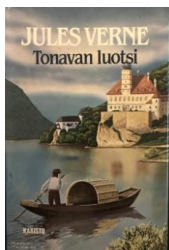
Романът се състои от две части с общо 33 глави. За пътуването през Източна Румелия и Княжество България Жул Верн отделя общо **шест страници** в глава 6 на първата част на романа. За българите – нито дума, камо ли да се засяга нещо за Априлското въстание и Руско-турската война 1877–1878 г. Описани са предимно географски характеристики и неуредените пътища, Черно море е представено с няколко думи (най-вече заради нощуването в Бургас). Нищо повече по българската тема ...

„ПОЧТИ ЗАБРАВЕН РОМАН” ЛИ Е „ДУНАВСКИЯТ ЛОДКАР”?

Проф. д-р Евдокия Борисова определя в обширната си публикация „Дунавският лодкар” на Мишел Верн като „този **така непопулярен** (болд, И.А.) роман на големия европейски писател Жул Верн” [4, с. XXXIX], а издателството на НБКМ подкрепя това мнение с квалификацията „**почти забравен роман**” (болд) [2, с. 162]. Какви са обаче фактите?

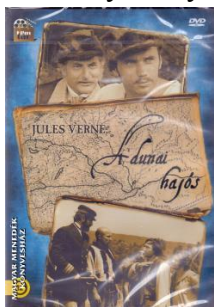
През юни 2018 г. публикувах кратки сведения за превода на този роман по света **до 1987 г.** Поводът беше курioзният отказ през същата година от страна на две български издателства („Г. Бакалов” и „Отечество”) да приемат предложението на известния български преводач Борис Миндов да се преиздаде романът „Дунавският лодкар”, а причината за нежеланието е, че това не била една от най-силните работи на Ж. Верн.

Тогава (2018 г.) по данни от интернет публикувах следните резултати [8, с. 5-6]:

Корица на финландското издание на „Дунавският лодкар“ от 1987 г. - <https://www.antikvaari.fi/naytatuote.asp?id=1456062>

„Ръководствата на двете издателства („Отечество“ – София и „Г. Бакалов“ – Варна) са проявили удивително тесногърдие! Кой ли са били техните останали анонимни „познавачи“ на произведенията на Жул Верн и особено на съдържанието на „Дунавският лодкар“, респ. неговото издаване по света? Те са били толкова повърхностни, че не са си направили трудът да проверят поне колко са руските издания до 1987 г., когато за пореден път са отказали издаването на превода на Б. Миндов – общо три (1909, 1958, 1986 г.), а до наши дни са 14 (четиринадесет!) [24]. Пак до 1987 г. този роман само във Финландия е издаден три пъти (1926, 1980, 1987 г.) [25]. Историята на издаването му по света от 1908 до наши дни е забележителна и заслужава отделно проучване, но тук споменавам някои интересни страни: Китай – 1992 и 1995 г. [26], Хърватска – 1990 г. [27], Полша – 1990 [28] и 2016 г. [29], Испания – 2015 [30] и 2016 г. [31], Турция – 2015 г. [32], Финландия – 2016 г. (аудио диск!) [33] и отминавам многобройните издания във Франция, Германия, Англия, САЩ, Канада, Унгария, Сърбия, Румъния и др.” (В този цитат препратките в квадратни скоби са източниците, които публикувах през юни 2018 г.).

Унгарският филм „A dunai hajós” („Дунавският моряк”) на DVD, произведено през 2012 г. -

https://www.magyarmentedek.com/products/9991/A_dunai_hajos_DVD_-_Verne_Gyula.htm

Нещо повече. През 70-те години се планира българо-унгарско екранизиране на този роман, но унгарците не дочакали българските кинаджии и сами заснели през 1974 г. 97-минутния приключенски филм „A dunai hajós” („Дунавският моряк”). По същото време (началото на 70-те години) с киевското киностудио „Александър Довженко” се преговаря за българо-съветски филм „Дунавският лодкар”, но и тази съвместна продукция не е осъществена [8, с. 4].

През последните десетина години интернет е **пълен с български съобщения** за „Дунавският лодкар”. Истина е, че немалко от тях започват

с уверението, че у нас много малко се знаело за романа на Ж. Верн, посветен на България (или на Априлското въстание), но това не е нито научен факт, нито факт за популярната литература, Естествено има читатели, които за пръв път научават за този роман, но има и такива, които се възмушават от досадното рекламno клише за привличане на т. нар. лайкове, напр. [30].

Освен това, романът „Дунавският лодкар” на **Мишел Верн** е **вече толкова разпознаваем от „Хубавият жълт Дунав” на Жул Верн**, че ги различават не само в научната литература, но и в популярни съобщения. Например:

- през 2019 г. в София е проведена научната конференция „Жул Верн и България” [31]. Един от организаторите на конференцията гл. ас. д-р Елияна Райчева – преподавател по история на френската литература в Катедра „Романистика” в Софийския ун-т „Св. Климент Охридски”, в интервю по Българското национално радио определя романа „Хубавият жълт Дунав” като „**риболовен** (болд, И.А.) ръкопис по Дунава” [32]. В този дух е и докладът на проф. д-р Николай Ненов – директор на РИМ-Русе, представен на национална научна конференция през ноем. 2022 г. – „Рибари, културни наследства и пейзажи по Дунав, през погледа на Жул Верн” [33];

- в едно от поредните рекламни съобщения относно романа „Дунавският лодкар” през април 2023 г. един от читателите основателно се възмушва: „Добре е преди публикация да се проверяват фактите и източниците. **Твърде спорно е да се каже, че това е книга на Жул Верн. Синът му променя почти изцяло оригинала, включително и името** (болд, И.А.) [...]” [34].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Не съм познавач на Жул Верн, защото при най-добро желание не мога да приема, че той е авторът на романа „Дунавският лодкар”. Дръзвам да твърдя, че не съм и колебаещ се относно авторството му, защото **съм убеден, че авторът му е Мишел Верн**.

Романът „Дунавският лодкар” (популярен у нас и със заглавията „Пилотът по Дунава”, „Дунавският лоцман”, „Произшествия по Дунава”) е **широко известен от десетилетия в България и по света** (от Америка, през Европа и в Китай). Поради това моя милост, бидейки простосмъртен почитател на Жул Верн, ми е **трудно да проумея, че български**

познавачи на Жул Верн и издатели нямат представа за този процес, който е от поне 20-30 години.

За разлика от романа на Жул Верн „Хубавият жълт Дунав”, романът на Мишел Верн „Дунавският лодкар” наистина популяризира Априлското въстание и историята на България и по света. Поради това много ми се иска да вярвам, че ще се намери в обозримо бъдеще наш издател, който да предложи най-после (повече от век след първото френско издание през 1908 г.) на българските читатели **пълен съвременен** превод, придружен със съответен справочен апарат [35].

А дали български издател най-после, около 145 г. след първото френско издание, ще предложи на сънародниците си и романа „Упоритият Керабан” на Жул Верн?

Литература и бележки

1. **Дунавски лодкар.** – <https://www.nationallibrary.bg/www/%d0%b8%d0%b7%d0%b4%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%bb%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%be/%d0%bf%d0%b5%d1%87%d0%b0%d1%82%d0%bd%d0%b8-%d0%b8%d0%b7%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d1%8f/>
2. **Издателски бележки.** – В: **Верн, Жул.** Дунавският лодкар. Прев. от ориг. П. Дачев. Фототип. изд. София, НБКМ, 2024, 161-163.
3. **Радева, Яница.** Фототипно издание на романа „Дунавският лодкар“ – възраждане от литературния архив. – Издател, г. XXVI, 2024, № 2, 73-75.
4. **Борисова, Евдокия.** Един роман на Жул Верн за Априлското въстание, или за свободата като voyages extraordinaires. – В: **Верн, Жул.** Дунавският лодкар. Прев. от ориг. П. Дачев. Фототип. изд. София, НБКМ, 2024, V-XXXIX.
5. **Борисова, Евдокия.** Един роман на Жул Верн за Априлското въстание или за свободата като voyages extraordinaires. – <https://librev.com/index.php/2013-03-30-08-56-39/arts/theory/3581-voyages-exstraordineres> (Публикувано 30 юли 2019 г.).
6. **Борисова, Евдокия.** Един роман на Жул Верн за Априлското въстание или за свободата като voyages extraordinaires. – В: **Литературата: образи и контексти.** Юбилеен сборник, посветен на 60-годишнината на професор Цветан Ракъовски. В. Търново, Фабер, 2019, 423-449. – https://www.gralis2.at/gralis/content/projektarium/Kommissionen/docs/Bibliografije/Borisova_Bibliografija_Tip%20publikacije_10-3-2021.pdf (т. 55).
7. **Алексиев, Иван.** Към историята на романа „Дунавският лоцман” от Жул Верн в България. – http://morskivestnik.com/compass/news/2018/052018/052018_64.html (Публикувано 30 май 2018 г.).
8. **Алексиев, Иван.** Още за българската следа в историята на романа „Дунавският лоцман” от Жул Верн. – http://morskivestnik.com/compass/news/2018/062018/062018_42.html (Публикувано 17 юни 2018 г.).

9. **Алексиев, Иван.** Пак за романа „Дунавският лоцман” от Жул Верн и неговия превод на български език. –

http://morskivestnik.com/compass/news/2018/072018/072018_27.html (Публикувано 12 юли 2018 г.).

10. **Алексиев, Иван.** Нови сведения за романа „Дунавският лоцман” от Жул Верн. Публикуван е на български език още през 1932 г. –

http://morskivestnik.com/compass/news/2020/032020/032020_6.html (Публикувано 4 март 2020 г.).

11. В този цитат от публикацията на проф. д-р Е. Борисова е допусната правописна грешка в оригиналното френско заглавие „Le Pilot de Danube” и то всъщност е „Le Pilot du Danube”. Макар че то е изписано така (de вместо du) на още места в публикацията на авторката – с.с. V, VI (в бел. 1, p.1), VIII, XVI и XXII, приемам, че това е **неволна** грешка. Виждам се принуден да обърна внимание на нея, защото, от една страна, дължен съм да спазвам изписването на авторския текст между кавичките, но най-вече заради това, че с препратката към моя публикация в бел. 1 на с. VI, авторката ангажира и мен с неправилното изписване на заглавието на романа.

12. **Верн, Жул.** Хубавият жълт Дунав. Прев. от фр. Недка Капралова. София, Изток-Запад, 2021. 192 с.

13. **Верн, Жул.** Дунавският лодкар. Прев. Милена Милева. Бургас, Братя „Матееви”, 1991. 108 с.

14. **Верн, Жюл.** Пилотът по Дунава. Превод на К. Пенчев от деветото издание на оригинала. – Търговско-промишлен глас, № 1914, 6 септ. – № 1985, 5 дек. 1932, с. 4. В онези години собственото име на знаменитият френски писател е изписвано „Жюл”, а не „Жул”.

15. **Верн, Жул.** Произшествия по Дунава. Прев. от оригинала. Петър Данчев. София, Книгопечат, 1946. 166 с. (Описанието е по COBISS+).

16. **Le Pilote du Danube.** – https://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Pilote_du_Danube (Последна промяна 5 юни 2025 г.).

17. **Дунайский лоцман.** – https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%83%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BB%D0%BE%D1%86%D0%BC%D0%B0%D0%BD (Последна промяна 10 юни 2024 г.).

18. **Henley, Jon.** Verne's Danube rewritten by son. – The Guardian, 11 May 2000. – <https://www.theguardian.com/world/2000/may/11/books.booksnews>

19. **Митев, Йоно проф. д-р.** Френската общественост в защита на българите след поражението на Априлското въстание от 1876 година. – Известия на Института за военна история – ГЩ. Военноисторическо научно дружество, т. 58, 1995, 82-95

20. **Verne, Jules.** Le pilote du Danube. Paris, Librairie Hachette, 1920. 347 p. – <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k690111>

21. **Алексиев, Иван.** За необходимостта от нов превод на български език на романа „Капитан Немо” от Жул Верн. По случай 125 г. от първото българско издание на „Капитан Немо”. – http://morskivestnik.com/compass/news/2018/122018/122018_24.html (Публикувано 16 дек. 2018 г.).

22. **Верн, Жул.** Капитан Немо. [Роман за юноши]. Прев. от фр. Константин Константинов. [7. изд.]. [С.], Зодиак-ВН, [1991]. 320 с.
23. **Верн, Жул.** Капитан Немо. Прев. от фр. Гергана Иванова. Илюстр. Ньовил, Риу. С., Труд, 2007. 424 с.
24. **Верн, Жул.** Двадесет хиляди левги под водата. Прев. от фр. К. Константинов. София, Enthusiast, 2022. 520 с.
25. **Жул Верн.** –
https://bg.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%96%D1%83%D0%BB_%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%BD&oldid=7296 (Публикувано 8 май 2004 г.).
26. **БТА.** Пътешествие около Черно море. –
<https://dariknews.bg/novini/komentar/pyteshestvie-okolo-chno-more-110656>
(Публикувано 11 ян. 2007 г.).
27. **Варна става част от круизен маршрут по роман на Жул Верн.** –
<https://www.moreto.net/novini.php?n=151802> (Публикувано 2 ноем. 2011 г.).
28. **Градско списание.** Един многолик авантюрист по стъпките на Жюл Верн. –
<https://urban-mag.com/%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BD-%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BA-%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82-%D0%BF%D0%BE-%D1%81%D1%82%D1%8A%D0%BF%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5.html>
(Публикувано 22 ян. 2012 г., обновено 26 ян. 2024 г.).
29. **Verne, Julius.** Keraban der Starrkopf. Wien-Pest-Leipzig, A. Hartleben's Verlag, 1887. 415 S. –
<http://www.zeno.org/Literatur/M/Verne,+Jules/Romane/Keraban+der+Starrkopf>
30. **InfoSpravka.com.** Жул Верн пише роман за Априлското въстание. –
https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=272427735105543&id=104677461880572&rdr (Публикувано 11 апр. 2022 г.) „[...] **Боян Драганов.** Невероятно как се открива отново топлата вода, **писал съм многократно по темата, включително научна разработка в една от книгите си.** [...] (болд, И.А.).”
31. **Жул Верн и България.** Сборник научни доклади от международен колоквиум, София, 24-26 октомври 2019. София, Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2019. 241 с. (библиографско описание по COBISS+).
32. **Русланов, Иван.** Жул Верн и неговата България. Двама изследователи от Софийския университет анализират книгите на писателя, свързани със страната ни. –
<https://www.bnr.bg/post/101177345/jul-vern-i-negovata-bulgaria> (Публикувано на 11 окт. 2019 г.).
33. **Ненов, Николай.** Рибари, културни наследства и пейзажи по Дунав, през погледа на Жул Верн. – Места на памет и културни наследства. Национална научна конференция 24-25 ноем. 2022 г. Програма. – https://www.museumruse.com/wp-content/uploads/2022/11/programa_web1.pdf
34. **Шуманова, Софи.** Българин – герой на Жул Верн. –
<https://www.facebook.com/groups/iskamznanie/posts/3674013552861179/> (Публикувано 24 апр. 2023 г.). Вижте коментара на Анатоли Маджаров.

35. Показателно за качеството на българските преводи на романа „Дунавският лодкар” е сравнението на текстовете на последния абзац в изданията от 1932, 1943 и 1991 г.:

1932 г. – „Но каквато и да е разликата в положението им, на тримата синове на Сергей Владков сърдцата бият наедно. Впустнали се в живота по разклонените техни пътища, те винаги се срещат при общите си кръстопътища: една и съща почит към баща си, еднаква нежност към майка си и еднаква обич към отечеството България.”

1943 г. – „Макар и с различни професии, синовете на Стефан Владков останаха винаги привързани към родната къща, обожаваша родителите си и както тях питаеха голяма любов към Родината си България, готови винаги на всички жертви за нея”

1991 г. – „Макар и с различни професии, синовете на Ладков останаха винаги привързани към родната къща. Те обожаваша родителите си и като тях изпитваха голяма любов към родината си, към България, готови винаги на всякакви жертви за нея”.

И без знания по френски език веднага се вижда съществена разлика в преводите. Сравнението с френския текст веднага поставя въпроса кой превод е близък до оригинала, и кой преводач доизмисля авторския текст, отчитайки, разбира се, особеностите на литературния език към времето на превода.

Иван АЛЕКСИЕВ